

A nevelés gyakorlata

A nevelés célja társadalmilag és történelmileg meghatározott: tükrözi a társadalomnak az ember fejlődését formáló objektív tendenciáit, azt a valóságot, amelynek talaján a mintául megjelölt embereszményt alakítjuk, neveljük. Ezért döntően fontos a nevelési cél és a nevelési gyakorlat között az összhang megteremtése. E tény jelentős mind a pedagógusképzésben, mind a nevelői tevékenység gyakorlatában. A pedagógusképzés célja a nevelésre való tudás, ismeretek, jártasságok, készségek megteremtése az eredményes nevelői tevékenység érdekében. A cél a gyakorló pedagógusoknál az eredményes nevelői képesség állandó fejlesztése. A nevelői tevékenységre való felkészítés és az eredményes nevelői gyakorlat segítése érdekében adta ki a Pedagógusképző Osztály „A nevelés gyakorlata” című – alkalmazott pedagógiai ismeretekkel, nevelési módszerekkel foglalkozó segédkönyvet.

E könyv már csak azért is hézgapótló munka, mert – mint ez a könyv szerkesztője is hangsúlyozza – hasonló jellegű mű még nem készült az általános iskolai pedagógusképzés számára és tegyük hozzá, a gyakorló pedagógusok segítésére.

A könyv nyolc (8) fő fejezete hat (6) szerző tollából jelent meg. Nyilvánvaló, hogy az egyes témák kiváló szakemberei a szerzők. E tény már eleve biztosíték, hogy a téma a kidolgozás szakszerűségén túl eleget tesz a korszerűség követelményének is. Szerkesztette dr. Füle Sándor. Szerzők: dr. Füle Sándor, dr. Király Gyula, Kisfaludy Sándor, dr. Komlós Sándor, dr. Szepes Lajos, dr. Tóth Ferenc.

Az első fő fejezet a „Szakirodalmi és könyvtárhasználati ismeretek” címet viseli. A jobb tájékozódás érdekében érdemes megismernünk a fejezetekkel. Ezek – Könyv – könyvtár – korszerű nevelés. A könyv szerepe az oktatás folyamatában. Az iskolai könyvtár. Az iskolai könyvtárak elhelyezése. Az iskolai könyvtárak állománya. A könyvtár feladata. A szakirodalmi tájékozódás forrásai. Könyvek, folyóiratok. A bibliográfiai tájékoztatás. A dokumentáció. A kutatómunka technikai kérdései. A magyar könyvtárak országos rendszere. A legjelentősebb magyar könyvtárak.

E fejezetcímek önmagukban is sokat mondanak. Alapos tanulmányozásuk gazdag elméleti fejtegetéssel és sok gyakorlati útmutatóval igazítja el a nem könyvtáros pedagógust bármilyen szakos is legyen, a legszükségesebb idevágó ismeretekben, amelyek a könyvnek, mint a tanulás (szórákózás) munkaeszközének használata-

tában és a használat hatékonnyá tételében nélkülözhetetlenek.

A második fő fejezet „Az osztályfőnök (osztályvezető) nevelőmunkája” címen jelent meg.

Ismeretes, hogy az osztályfőnök felelős vezetője osztálya közösségének. Eredményes munkát csak akkor végezhet, ha az osztályközösség fejlődésére, nevelésére ható összes tényezőt pedagógiai tudatossággal összehangolja és irányítja. Ezért ez a témakör e tanulmányban is nagy gazdagságot mutat. Ezek:

1. Az iskolán belüli nevelési tényezők.

A) Az osztályban tanító nevelők kollektívája;

B) Osztályfőnöki munkaközösség;

C) Az osztályfőnök kapcsolata az úttörő-vezetőkkel;

D) A szülői munkaközösség és osztályfőnök együttműködése.

– Hogyan készül az osztály szülői munkaközösségének terve?

– A szülőkkel való kapcsolattartás formái.

2. Az osztály nevelésével kapcsolatos iskolán kívüli tényezők.

Az osztályfőnök közösségi nevelőmunkája:

– Az osztály közösségi formálásának mozzanatai;

– A közösség nevelésének osztályfőnöki alkalmai.

Az osztályfőnöki óra:

– Az órák előkészítése;

– Az osztályfőnöki óra vezetése;

– Az osztályfőnöki órák témáinak feldolgozási módszerei;

– Az osztályfőnöki óra elemzésének szempontjai.

A tanulók pályaválasztásának irányítása. Tudjuk, hogy napjainkban ennek a témának különleges a jelentősége. Ezért még hét (7) alfejezetben kapunk részletes tájékoztatást.

A pedagógiai adatgyűjtés módszerei az osztályfőnöki munkában;

A pedagógiai adatok „tárolásának” eszközei;

Útmutató a feljegyzések vezetéséhez;

Az egyes tanulók, az osztályközösség jellemzése;

Az osztály nevelési tervének elkészítése.

A harmadik fő fejezet címe: „Az iskolai napközi otthon vezetőjének nevelőmunkája.”

Az oktatási párthatározat nagy jelentőséget tulajdonít a napközis nevelésnek. Nemcsak azért, mert ez az intézmény elődje a rohamos léptekkel fejlődő egész napos iskolának, hanem azért is, mert a társadalmi igényeknek megfelelően egyre nagyobb ütemben szaporodnak a

napközi otthonok is, amelyekben bár lassan, de fokozatosan előtérbe kerül az eddigi szociális és gyermekvédelmi funkció mellett a nevelő intézmény jellegű. A nevelési célkitűzés megvalósításához szükségesnek látszik a személyi és tárgyi feltételek gyorsabb és jobb biztosítása. A még fennálló nehézségek együttesen sem hátráltathatják a napközi otthonok vezetőinek az alaposabb képzésre való igényét. Az erre való törekvés már évekkal előbb az érdeklődés középpontjába került, de csak érintőlegesen szerepelt tankönyveinkben és szaklapjainkban. Meglátásom szerint ebben a tanulmányban kap először jelentőségének megfelelő értékelést és irányító gondolatokat ez az egész napos iskola melletti nagyon fontos nevelési intézmény. Fejezetei:

A nevelőmunka tervezése és szervezése az iskolai napközi otthonokban. E fejezet mintegy negyven oldalon ismerteti egy útmutató mintatervet.

A közösség alakításának módszerei az iskolai napközi otthonokban és az egész napos iskolában.

Az iskolai ismeretek megszilárdításának módszerei a napközi otthonokban és az egész napos iskolákban. A két fenti fejezet a legfontosabb feladatok megoldásához és hatékonyá tételéhez ad részletes útmutatást.

A szabad idő helyes eltöltésére nevelés módszerei a napközi otthonokban és az egész napos iskolákban. Nap, mint nap találkozunk modern korunknak e problémájával. A szabad idő kihasználásának, sőt hasznossá tételének sok módszerére kapunk javaslatot.

Témajavaslatok a gyakorlatok számára. Ez a címe az utolsó fejezetnek. Ebben szakdolgozati, szemináriumi témajavaslatok, hospitálási tételjavaslatok, különféle gyakorlatok alkalmával vizsgálható problémakörök szerepelnek. Ez utóbbiban a napközi otthoni tanulás aktuális kérdései, az egyéni tanulás idejével való helyes gazdálkodás módszerei, a szabad idő pe-

dagóiai problémaköréi és a közösségi nevelés témaköréivel való foglalkozások találhatóak. Mindmégannyi érdekes és fontos tétel.

E három főfejezet bemutatása elegendőnek ígérkezik annak megértéséhez, hogy mind a pedagógusképzés, mind a gyakorlati pedagógia számára jelentős e segédkönyv. Nem kisebb jelentőségű a be nem mutatott öt fejezet sem. A részletesebben ismertetett fejezetek a könyv elején találhatóak, ezért került elsősorban rájuk a sor. Helyszüke miatt a következő öt fejezetnek már csak a címét ismertetjük. Ezek:

Negyedik fejezet: Az úttörő- (kisdobos-) vezető nevelőmunkája.

Ötödik fejezet: A tömegkommunikációs eszközök alkalmazása az általános iskolában.

Hatodik fejezet: Az általános iskolai nevelőotthoni pedagógus nevelőmunkája.

Hetedik fejezet: A családi nevelés módszerei. Nyolcadik fejezet: A nevelői gondolkodás és tevékenység fejlődése.

Minden fejezet több címre és alcímre tagolódik és gazdag irodalomjegyzéket tartalmaz. A könyv 370 oldalas.

Ismételten hangsúlyozzuk, hogy a nevelésnek vannak olyan lényeges tényei, jelenségei, elvi alapjai, egyetemes megállapításai, amelyek általában érvényesek, bárhol történik a nevelés és bárki is a nevelt. Ezért fontos ezeknek az egyetemes ismereteknek a tudása. Az igazi tudás azonban csak az alkalmazásra érett ismeret, vagyis az a képesség, amelynek segítségével az általános elveket, törvényeket adott esetben gyakorlatilag alkalmazni tudjuk. Ez az alkalmazás nehéz még a sok éves gyakorlattal rendelkezőknek is s még nehezebb a kezdőknek. Ezért az alkalmazást meg lehet és meg kell tanulni, azaz magasabb szintre kell emelni. Ezt segíti nagyban e segédkönyv s ezért ajánljuk a pedagógus pályára készülőknek és e pályán dolgozó kartársaknak egyaránt.

Dr. Waldmann József

Tanári kézikönyvek a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás tanításához

Megtisztelő és nagy örömmel vállalt feladatok teszek eleget, amikor a *Mezőgazdasági gyakorlati foglalkozás tantárgy két tanári kézikönyvéről* recenzijt készítek. A feladat azért különleges, mert a gyakorló tanárok által régén várt és nélkülözött segédeszközről, alapvetően fontos hézagpótló irodalomról van szó. A feladat megtisztelő azért, mert olyan szakemberek írták ezeket, mint: Csorba Ernőné és dr. Orozsi András, akik a gyakorló pedagógusi pályán és különösen e tantárgynak megfelelő téma-

körök oktatásában szereztek elévülhetetlen érdemeket. Az általuk gyűjtött tapasztalatok alapján a legnagyobb hozzáértéssel megírt és szerkesztett munkák ezek, amelyek egyben meghatározói is lehetnek a tantárgy továbbfejlesztésének.

Az írókon kívül köszönetet kell mondani a Művelődésügyi Minisztérium illetékeseinek is, akik idejében felismerve a tantárgy fejlődését elősegítő kézikönyv megjelenésének fontosságát, a pedagógusok kérésére, a könyveknek, rövid

idő leforgása alatt, immáron második kiadását is szorgalmazta.

Nevezett kézikönyvek olyanok, hogy segítséget nyújtanak a tantervi felkötések és tantárgyi feladatok helyes értelmezéséhez, elősegítik a napjainkban annyira fontos nevelési hatások érvényesítését. Ezáltal – természetesen hozzájárulnak a tantárgy helyes oktatásához és megszerettetéséhez. A kézikönyveket semmiesetre sem szabad sablonosan alkalmazandó receptgyűjteménynek tekinteni. Feladatuk – amint e két műből ki is tűnik –, hogy segítséget és inspirációt adjanak a foglalkozások elméleti és gyakorlati anyagának dialektikus értelmezéséhez, a foglalkozások megtervezéséhez, a problematikusabb anyagrészek feldolgozásához. Vagyis nem gátolják, hanem elősegítik a szaktanárok önálló tervezését, gyakorlati tapasztalatainak alkalmazását. A véleményemmel sem azt kívánom kifejezésre juttatni – a kézikönyvek nagy értékeinek ellenére sem –, hogy csak az abban leírtak az egyedülien jók és követendők. Napjaink oktatása és nevelése egy percre sem nélkülözheti a folyamatos alkotó, ötletekben gazdag tanári tevékenységet.

Dr. Oroszi András

*Tanári kézikönyv az általános iskola
5–8. osztályos mezőgazdasági ismeretek
és gyakorlatok tanításához*

A kézikönyv három terjedelmes fejezetre tagoltan dolgozza fel az anyagot, amely a használhatóságát megkönnyíti és elősegíti.

Az *első fejezet* tartalmazza a Tanterv és Utasítás felépítésének és tartalmának ismertetését. Praktikus elvek szerint elemzi az egyes osztályok tárgykörönkénti feladatait, azok pedagógiai és didaktikai konzekvenciáit. Külön meg kell említeni a követelmények aktualizált elemzését, amely elősegíti azok osztályonkénti érvényesítését, megvalósítását.

A *második fejezet* első részében találhatók a foglalkozásokra való felkészülés és a foglalkozások levezetésének oktatásmódszertani elemzése és részletes kidolgozása. A felkészülés folyamatának keretében részletezi a kézikönyv az oktatás, nevelés legfontosabb alapfeltételeit: a gyakorlókertet, a kert berendezéseit, a szerzőszámokat, eszközöket, valamint a kisállattenyésztés oktatásának feltételeit. Ismeretes, hogy az előzetes tanári felkészülésben a legtöbb gondot az üzemterv, a termelési terv és az egyéb adminisztratív munkák jelentik, mint a tanmenet, a foglalkozási tervezet (vázlat) stb. A kézikönyvben részletes kidolgozásban megtalálható modellek elősegítik a szaktanárok ilyen irányú munkáját. Ebben a fejezetben található azok a táblázatok is, amelyek a leggyakrabban termesztett növények termesztésének adatait mutatják be.

A fejezet második részében a tanterv tárgykörök szerinti anyaga található. Részletesen, példákön keresztül mutatja be az egyes tárgykörök tanításával kapcsolatos tennivalókat, a tanári felkészülés mozzanatait. A tárgykörökön belül szereplő témakörök keretében számos foglalkozásvázlatot találunk, gazdag ábraanyaggal. Az ábrák didaktikusan és praktikusán segítik elő a kézikönyv használatát.

A kézikönyv korszerűségét mutatja a szak körökre vonatkozó útmutatás is. Tekintettel arra, hogy az iskolai szakkörök fejlesztése napjaink központi problémái közé tartozik, a kézikönyv sok segítséget nyújt ehhez a tevékenységhez is. A szakköri munkatervek (tanmenetek) és a követelmények részletes kidolgozásával pedig közvetlenül támogatja a szaktanár ezirányú munkáját.

A *harmadik fejezetben* található az egyes tárgykörök* (mezőgazdasági, műszaki és háztartástani ismeretek és gyakorlatok) oktatásához szükséges felszerelések mennyiség szerinti felsorolása.

A szerző a javasolt szakkönyvek listájával és a tantárgy oktatását szabályozó fontosabb rendeletekkel egészíti ki a kézikönyvet.

Csorba Ernőné

*Tanári kézikönyv az általános iskola
5–8. osztályos háztartási ismeretek
és gyakorlatok tanításához*

A kézikönyv bevezetőjében a szerző röviden elemzi a háztartástani ismeretek és gyakorlatok oktatásának célját. Hangsúlyozza, hogy a gyakorlati foglalkozás keretében a tárgykör oktatásával a leánytanulók nagyon fontos alapképzést kapnak. Lényegében a családi otthonban elvégzendő teendők ellátásához és a pályaválasztáshoz is kellő tájékozottságot kíván nyújtani. A bevezetőben tájékozódhatunk még a kézikönyv felépítéséről és tartalmáról is.

Az *első fejezetben* a háztartási ismeretek és gyakorlatok tárgykör Tanterv és Utasításának elemzését, a követelményrendszer és azok magyarázatát tartalmazza, de úgy, hogy ezzel együtt mutatja be a Nevelési Terv feladatait is. Ezekhez gyakorlati tanácsokat ad olyformán, hogy azok közvetlenül felhasználhatók a szaktanárok felkészülésében.

A *második fejezetben* a Tanterv és Utasítás végrehajtásával kapcsolatos, az oktatási és nevelési tevékenység körébe tartozó gyakorlati tanácsok találhatóak, a felkészülés mozzanatainak sorrendjében: először a tanmenetkészítés, majd a tanítási tervezetek (foglalkozásvázlat) kidolgozása. A nagy gonddal és aprólékosan kidolgozott vázlat (tervezet) gyűjtemény különösen nagy értéke ennek a kézikönyvnek. A vázlatok nagy száma mellett azok változatosága nyújt sok ötletet és közvetlen segítséget a tanároknak.

Ebben a fejezetben foglalkozik a kézikönyv a háztartástan oktatásának módszereivel, az óra-, illetve foglalkozástípusokkal is. A koncentráció gyakorlati bemutatása mellett elemzi az értékelés és osztályozás alapelvét és alkalmazásának módjait. Kitér a munkafüzet vezetésének módjára és azok oktatási és nevelési követelményeire.

Nem feledkezik meg a kézikönyv a kiváló és hátrányos helyzetű tanulók foglalkoztatásáról sem. Foglalkozik a szakköri munkával és ehhez kidolgozott munkatervet is ad.

A harmadik fejezet a bibliográfiát, a taneszközök és segédeszközök jegyzékét, az anyagi fedezetek biztosításának körülményeit, az anyagok nyilvántartását tartalmazza.

Mindkét kézikönyv a gyakorlatias tartalmánál fogva nyújt nélkülözhetetlen segítséget a mezőgazdasági gyakorlati foglalkozást oktató tanároknak. Úgy vélem, hogy ezek nem hiányozhatnak a szaktanárok könyvtárából, és kívánom, hogy használják jó eredménnyel.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1973.)

Dr. Mibály Endre

Ruth Bang:

A CÉLZOTT BESZÉLGETÉS

Mindenkinek hasznos olvasnivaló, aki neveléssel foglalkozik.

A legtöbb hasznos azonban azok meríthetik, belőle, akik gyermekothonokban, nevelőintézetekben veszélyeztetett, vagy hátrányos helyzetű fiatalokkal foglalkoznak. Nevelési tanácsadók, ifjúságvédelmi felügyelők munkáját elősegíti, eredményesebbé teszi.

A beszélgetés, mint gyógyító és nevelő eljárás, tudatos, célratörő vita, mely sorsokat fordíthat meg, gátlásokat oldhat – ez a szerző munkájának lényege. Lélektanilag megalapozott módszer, amely a gyakorlatból született meg.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.)

Gaál Géza

Dr. Erőss László–Dr. Hans Löwe:

AZ ISKOLAI KUDARCOKRÓL

A pedagógus oktató-nevelő munkája közben sokszor áll egészen érthetetlen jelenségekkel szemben, amelyekre magyarázatot csak gondos elemzés munka adhat, ha minden tényező ismeretes.

Mindkét szerző műve – gazdagsága, megalapozottsága és szakavatott feldolgozása ellenére is – inkább csak „ígérete, mint beteljesítése egy végső válasznak”. Pedagógiailag és pszicho-

lógiailag jól megalapozott művük a hazai, nem túl bő irodalom jeles megnyilvánulása. A kudarc, a sokszor egész életre nyomot hagyó fiaskó megelőzése, hatástalanítása nagyszerű pedagógiai feladat. Ehhez ad segítséget a magyar és német író érdekes munkája.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.)

Gaál Géza

Dobray István:

ZENEHALLGATÁS AZ ISKOLÁBAN

Kodály Zoltán tanította: . . . „A közvetlen megézés útját kell egyengetni . . .

Sokszor egyetlen élmény egész életre megnyitja a fiatal lelket a zenének. Ezt az élményt nem lehet a véletlenre bízni, ezt megszerzeni az iskola feladata . . .”

Erről szól a könyv. Az élmény megszerzéséről, megszervezéséről, előidézéséről.

A szerző gazdag tapasztalata, zenei megszállottsága mind az alsó, mind a felső tagozat zenehallgatásának módszerére rendkívül sok és értékes útmutatást ad. Vázlatsora gyakorlati segítséget ad az általános iskola egészére, sőt a gimnáziumra is.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.)

Gaál Géza

Dr. Hans Löwe:

BEVEZETÉS A FELNÖTTKOR TANULÁSLÉLEKTANÁBA

A lipcsei Karl Marx Egyetem pszichológiai professzora a különféle tanulásemelvények áttekintése és saját tapasztalatai alapján ismerteti a felnőttkori tanulási teljesítmények meghatározó tényezőit. Legérdekesebb megállapítása, hogy az intellektuális teljesítőképesség nem csökken feltétlenül az idősebb korban, sőt meghatározott feltételek esetén késő öregkorig magas szinten tartható.

E művet haszonnal forgathatják azok a kutatók, akik a felnőttképzésben pedagógiai, pszichológiai, orvosi területen dolgoznak. Segítségét kap innen az a gyakorlati szakember, aki főiskolákon, szakkiskolákban, népművelésben felnöttek képzésével foglalkozik.

A felnőttképzés egyre növekvő feladataihoz, a felnöttek képzését és továbbképzését segítő pedagógiai-didaktikai munka eredményes elvégzéséhez ad jelentős segítséget H. Löwe munkája.

(Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.)

Gaál Géza